

Формування творчої активності студентів як одне із завдань особистісно орієнтованого навчання вищої школи

У статті обґрунтовується необхідність модернізації підготовки кадрів в умовах вищої школи. Акцент робиться на особистісно орієнтованому навчанні як чиннику стимулювання творчої активності студентів, їх готовності до творчої професійної діяльності.

Соціальні зміни, приєднання України до Болонської конвенції, перехід до ринкових відносин, якими позначене наше сьогодення, відбиваються не тільки на економічному розвитку держави, але й на суспільному становленні її громадян. Сучасна вища педагогічна школа України прагне забезпечення підготовки фахівця, здатного до постійного духовного самовдосконалення, творчої активності як основи збагачення інтелектуального та культурного потенціалу нації та педагога-професіонала, здатного формувати творчу особистість.

Проблема ця не нова. Питання формування творчої активності в усі часи привертало увагу дослідників. Психолого-педагогічні дослідження Л. С. Виготського, С. Гольдентріхта, Н. В. Гузій, Л. В. Кондрашової, Ю. М. Кулюткіна, М. О. Лазарева [2], В. І. Лозової, Н. В. Палехи [3], С. О. Сисоєвої [6], Т. І. Шамової, Г. І. Щукіної та ін. дають ґрунтовну підставу вважати: визначальною якістю творчої особистості є її творча активність, яка розглядається як складне особистісне утворення і є важливою характеристикою діяльності, її умовою і результатом. У той же час творчу активність можна розглядати як цілісну якість особистості фахівця, яка виступає системоформуючою ланкою в структурі його професіоналізму.

Творча активність як характеристика особистості сучасного фахівця дістала психологічне обґрунтування в працях Б.Г.Ананьєва, О.О.Бодальова, У.Джемса, О.Г.Ковальова, Г.С.Костюка, О.М.Леонтьєва, Ж.Піаже, С.Л.Рубінштейна та багатьох інших.

Формування творчої особистості можливе в умовах особистісно орієнтованого навчання. Сучасні вимоги до реалізації особистісно орієнтованого навчання сформульовані в працях К.О.Абульханової-Славської, Н.А.Алексєєва, Л.І.Анциферової, І.Д.Беха, Є.В.Бондаревської, В.В.Давидова, С.В.Кульневича [1], В.О.Моляка, С.Д.Максименка, В.В.Серікова [5], І.С.Якиманської [7] та інших.

У дисертаційних дослідженнях Н.Л.Білої, В.І.Лозової, О.Д.Ляшенко, В.М.Москалюка, О.Г.Сущенко, В.В.Тушевої, В.В.Штепенка розглядаються окремі аспекти формування творчої

активності учнів і вчителя: у процесі індивідуального навчання, учбової, трудової діяльності, у навчально-виховному процесі, а також у процесі аналізу певних педагогічних ситуацій.

Мета нашої статті - показати, що позитивна динаміка рівня творчої активності сполучена з виявленням потреби студентів в особистісно-професійному зростанні, нестандартному виконанні навчальних завдань, стійкому їхньому інтересі до саморозвитку, самовдосконалення й професійного самоствердження.

На основі аналізу педагогічної практики було встановлено, що вузівський процес недостатньо спрямований на формування творчої особистості студента та реалізацію в ході навчання різних шляхів розвитку його творчих здібностей. Сьогодні гостро відчувається потреба в новому трактуванні цілей педагогічної освіти з позиції її особистісної спрямованості, переорієнтації з предметного навчання на особистісно орієнтоване; пошук нових дидактичних технологій, які дозволяють використовувати зміст навчальних дисциплін у формуванні творчої індивідуальності майбутнього професіонала; сукупності дидактичних умов створення освітнього середовища, яке забезпечує стійку орієнтацію студентів на активність, пізнавальну самостійність і творчість в навчальній, а внаслідок і професійно-педагогічній діяльності.

У нашому дослідженні ми виходимо з того, що творча активність учителя музики - це складне особистісне утворення, яке виступає умовою й результатом музично-педагогічної діяльності, забезпечує нестандартний підхід і творче вирішення професійних завдань.

Творча активність майбутнього педагога в музично-педагогічній діяльності виявляється у винахідливості, оригінальності, нестереотипності, творчій уяві, асоціативному сприйнятті, інтуїції, емпатії, культурі почуттів і натхненні. Доведено, що творча активність у процесі занять музикою проявляється в самостійній музично-пізнавальній діяльності.

Музично-педагогічна підготовка майбутніх учителів музики та динаміка рівня їхньої активності в позитивний бік перебуває в безпосередньому зв'язку і взаємозумовленості. Досягнення позитивних результатів можливе у тому випадку, якщо майбутній фахівець у навчальній роботі може знайти себе, виразити своє „Я“, досягти професійного й особистого успіху.

Реалізація музично-педагогічної підготовки, яка зорієнтована на особистість студента, передбачає заміну предметного на особистісно орієнтоване навчання [4].

Особистісно орієнтоване навчання містить у своїй основі

професійно-особистісну ситуацію, у якій необхідні всі особистісні функції майбутнього вчителя музики, коли студент сам творить і себе як фахівця, і формує власне професійне „Я”. Це є процес, у якому студент реалізує свої потенційні сили, потреби, інтереси, здібності, стверджуючи свою індивідуальність і творчу активність.

На наш погляд, процес формування творчої активності студентів містить у собі комплекс творчих завдань. Ставиться мета – здійснення підготовки майбутнього вчителя музики, здатного втілювати творче, самостійне музиціювання, імпровізацію, створення власних творів, яскраве виразне й осмислене виконання музичних творів, розвиток емоційної сфери, образного сприйняття, творчої фантазії.

Завдання 1. Гармонізація мелодії за буквено-цифровим позначенням акордів.

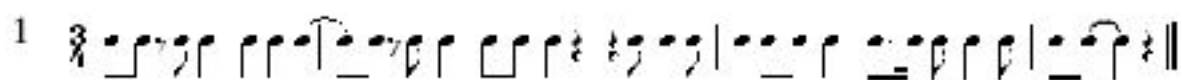
Наприклад, Д.Гіллеспі „Ніч у Тунісі”, Г.Гольштейн „Звичайний день”.

При виконанні цього завдання у студентів формується вміння гармонізації мелодії. При гармонізації мелодії надається свобода вибору фактури: акордова фактура, арпеджовані акорди, соліруюча права рука, коли мелодія на час відокремлюється від акордів лівої руки, поліфонічні підголоски в нижніх і середніх голосах; можливе варіювання у розміщенні: тісне, широке чи змішане; використовуються секвенції й паралелізм (переміщення однакових за структурою акордів нагору чи вниз); використання гармонійних оборотів (II – V₇, I – VI₇ – II – V₇ – I); замін акордів тонічної функції (еліпсис); використання прохідних і допоміжних септим, секст, квінт і кварт; каденційних обертів з використанням хроматизмів і альтерацій; застосування відхилень і модуляцій.

Завдання 2. Мета – виявити в студентів здатність до оригінального вирішення навчальної задачі.

На задані ритмічні 2-тактові побудови створити мелодійну лінію, вживаючи арпеджію, гами, систему вступних звуків, рух мелодії при опорі на акордові тони (рух звуками акорду, гамоподібні заповнення інтервалів між звуками акорду, опівування акордових тонів, комбінації гамоподібних мотивів і опівування, „стрибків” звуками акордів з наступним заповненням деяких проміжків між ними гамою т.п.). Застосування способів варіювання, як простих – зміна ладу, регістру, розміру, так і більш складної форми варіювання – витримані звуки, інтервали, акорди; різні варіанти фігурації (гармонійні, мелодійні, змішані).

Moderato

Allegretto

Завдання 3. Мета: виявити в студентів здатність до оригінального вирішення навчального завдання.

Пропонується підготувати музичну імпровізацію (гармонійну, ритмічну, мелодійну й ін.) на уже відомий музичний твір.

Наприклад, українська народна пісня „Цвіте терен”; Дж.Гершвін. „Я відчуваю ритм”; С.Ромберг. „Тихо, як при сході сонця”.

Ми вважаємо, що немаловажна роль в професійному становленні майбутніх учителів музики належить позааудиторній роботі з музичних дисциплін, яка в сукупності з теоретичними заняттями та різними видами педагогічної практики ставить студента в умови, найбільш близькі до самостійної творчої роботи. Ця робота проводиться у формі різноманітних заходів у групі, на факультеті, в університеті на основі самоуправління, активності та самостійності студентів при керуючій ролі студентського активу та педагогічної допомоги викладачів.

У цілях становлення активної творчої позиції майбутніх учителів музики використовуються різні форми позакласної роботи: рольові ситуації, музичні замальовки, диспути, дискусії з музичних та педагогічних питань, музичні вечори, дидактичні ігри, конкурси „Шукаємо таланти”, музичні концерти, конкурси студентських творчих робіт, науково-методичні семінари.

Наприклад, *рольові ситуації* „студент-учитель”, „група-клас” дозволяють придбати майбутньому вчителю досвід поведінки в обставинах, близьких до музично-педагогічної діяльності.

Завдання 1. У ситуації „якби ми були композиторами” визначити засоби музичної виразності для передбачуваного творення самостійних музичних творів: „Пташина полька”, „Хід ведмедів”, „Марш слонів”, „В акваріумі”, „Грім”, „Гном” і ін. і зобразити їх на музичному інструменті. Мета – сформувати вміння аналізувати взаємозалежність поетичної, образної уяви й засобів її втілення в музично-композиційні форми.

Завдання 2. У ситуації „якби ми були композиторами” скласти музичні ілюстрації до казки, характеристику кожного образу багатопланового за своїм емоційно-образотворчим насиченням, з

подальшим інсценуванням цієї казки. Наприклад, у ході оповідання казки Х.К.Андерсена „Русалочка”: тема Підводного царства, пісня Русалочки, буря, житло відьми і т.д. Мета – вироблення уміння уявляти художній образ і втілювати його в реальному звучанні.

Рольові ситуації використовуються в системі з іншими методами навчання, що забезпечує цілісне включення в навчальний процес всіх сфер особистості студента: емоційної, інтелектуальної. Рольові ситуації забезпечують умови не лише для міжособистісного спілкування в штучно створених обставинах, але й для відпрацьовування професійних дій.

Володіння вчителем творчим стилем діяльності є одним із важливих показників його професіоналізму. Сьогодні потрібен не простий виконавець професійних функцій, а педагог який вміє розпізнавати та творчо вирішувати проблеми, розвивати у себе та у своїх учнів творче мислення, ставити педагогічні цілі та визначати їх за ступенем значимості, вміти аналізувати свою діяльність, здійснювати пошук оптимальних способів діяльності, які б стимулювали творчий стиль діяльності.

Однак, проведене дослідження не є вичерпним у розробці цікавлячої проблеми. Виконана робота дозволяє побачити перспективи подальшого вивчення проблем якості підготовки сучасних фахівців, у тому числі і вчителів музики, у світлі вимог Болонського процесу. З вивченням цих питань ми пов'язуємо подальшу дослідницьку роботу з визначення шляхів підвищення якості підготовки сучасного вчителя музики і забезпечення достатнього і високого рівня їхнього професіоналізму.

Література

1. Кульневич С.В. Педагогика личности: от концепции до технологий: Учебно-практ. пособие для учителей и кл. рук., студ., магистр. и асп. пед. вузов. – Ростов-на-Дону: Учитель, 2001.

2. Лазарев М.О. Основи педагогічної творчості: Навчальний посібник для пед. ін-тів / Сумський держ. пед. ін-т ім. А.С.Макаренка. – Суми: ВВП“Мрія-1”-ЛТД, 1995.

3. Палеха Н.В. Формирование творческой активности будущих учителей музыки в процессе педагогической практики: Дисс... канд. пед. наук.: 13.00.01 – Харьков, 1992.

4. Проблеми художньо-естетичної освіти і виховання учнівської та студентської молоді в умовах національного відродження. – Луцьк: Вежа, 2002 р.

5. Сериков В.В. Личностный подход в образовании: концепция и технология. – Волгоград: Перемена, 1994.

6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя. Навч.

посіб. – К.: ІСДОУ, 1994.

7. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. – М.: Сентябрь, 2000.

В статье рассматривается проблема формирования творческой активности студентов как показателя их профессионализма в процессе обучения предметам музыкального цикла. Раскрывается содержание творческих заданий и различных форм внеаудиторной работы в процессе личностно-ориентированного обучения в высшей школе для личностно-профессионального роста будущих учителей.

The article deals with the problem of forming the students' creative activity as the index of their professionalism while studying musical subjects. The contents of the creative tasks and various forms of out of class activity in personal oriented teaching in a high school are exposed for personal professional advance of the future teachers.